

Az alsósági evangélikus gyülekezet kurátorainak feljegyzéseiből

A Hanzsér család történetének kutatása során kerestem fel az alsósági (ma Celldömölk) evangélikus gyülekezet lelkészi hivatalát, hogy az ott meglévő egyházi anyakönyvek segítségével felkutassam az elődeimre vonatkozó írásos, bejegyzett adatokat. Búvárkodásom közben került kezembe az a két kemény-táblás, régi kopott füzet, amely most is féltve őrzött kincse a parókiának. E két füzet a *gyülekezet kurátorainak bejegyzését* tartalmazza 1796-tól folyamatosan.

A gyülekezet választott kurátorai — mindig két fő volt egy időben — kötelesek voltak a gyülekezet természet- és pénzügyi javainak teljes és pontos elszámolásával szolgálni évenként a gyülekezetnek. A gyülekezet gazdasági tevékenysége a múlt századokban hasonló volt egy általános parasztszalád gazdasági tevékenységéhez. Földje volt, ezen gazdálkodott. A termést esetenként a piacon értékesítették. A templom és az iskola bevételeit és kiadásait számba vették és nyilvántartották. A lelkész és a tanító vagy tanítók fizetéséről, javadalmazásáról gondoskodtak és azokat elszámolták. Vagyis minden gazdasági tevékenységről írásos feljegyzést készítettek. Így volt ez a terményekkel kapcsolatosan is. Minden terményt, ami eladásra került, pontosan, dátum szerint, a piaci hely megjelölésével, a fuvarozó nevének feltüntetésével, az eladási ár és a helypénz, esetleges borral való pénzügyi értékének feltüntetésével, bejegyezték a kurátori füzetekbe. A bevételek és kiadások év végén összesítve található az elszámolások között.

E füzetek igen érdekes gazdaságtörténeti adatokat is tartalmaznak, amelyeknek ismerete lehetővé teszi a mai kutató számára, hogy jobban megértse azokat a múlt századokban történt eseményeket, melyek a magyar parasztság gazdasági tevékenységét befolyásolták. Ilyen történelmi eseménynek számítottak azok a hadjáratok, melyeket Napóleon vezetett Európában a XIX. század első éveiben. E hadjáratok következtében Európa gazdasági és pénzügyi helyzete nagyon összekuszálódott. A Habsburg-birodalomban is már 1799-ben megkezdődik az infláció, amely az 1811-es évben tetőzött. E folyamat történelmi feldolgozása, elemzése megtörtént, azt is tudjuk, hogy milyen mértékű volt az az infláció. Hatása nem múlt el nyomtalanul Magyarországon sem, olyannyira, hogy a sági evangélikus kurátorok feljegyzéseiben is megtaláljuk e pénzromlásnak a jelét.

Ennek igazolására kigyűjtöttem — az számtalan bejegyzés közül — azokat a főbb terményeket, amelyeket a *cellai piacon* értékesített a sági evangélikus gyülekezet a napóleoni hadjárat idején (táblázat).

A Magyarország történelmi Kronológiája II. kötetének (Bp. 1982) adatai alapján Pesten ez időben 1 köböl búza ára: 1808-ban 7 ft. 30 krj., 1809-ben 8 ft. 50 krj., 1810-ben 18 ft. 50 krj., 1811-ben 23 ft. 40 krj.

Ugyanakkor 100 ezüsterforint hivatalos értéke papírf forintban a következőképpen alakult: 1808 január 20., 1809 január 22., 1810 január: 469, 1811 január: 833.

Mit is jeleznek, miről tudósítanak az 1811/12. évi cellai piaci árak? Erre a választ a Napóleonnal szemben vereséget szenvedett I. Ferenc király 1811. február 20-án kiadott devalvációs rendelete adja meg. E rendeletben 1811. március 15-ével a *papírpénzt névértékének ötödére értékelte le*. E rendeletnek hatását jelzik a *cellai piaci* árakban bekövetkezett drasztikus változások. Az 1811. november 1-én és 1812. február 20-án feljegyzett terményárak már a megváltozott pénzvizonyokat, az *ötszörös árakat jelzik*. Ma már, a korabeli történelmi tények ismeretében tudjuk, hogy a sági kurátorok feljegyzései is — bár erről a füzetben nem tesznek említést — regisztrálták az elmúlt koroknak eseményeit.

Az 1816 november bejegyzés pedig az országosan nagyon gyöngye terméssről tanúskodik. Ebben az esetben a kereslet—kínálat törvényei uralkodtak, és ez tükröződik a korabeli feljegyzésekben. A gyenge termés következtében a sági ev. gyülekezet sem tudott eladásra kínálni búzát az 1817 februári cellai piacon. Kitűnik a feljegyzésekből az is, hogy a gyülekezet évente általában kétszer — év elején és év végén — árulta terményeit.

A különböző termékek 1 mérőjének ára¹

A piac kelte	Búza		Rozs		Árpa		Zab	
	ft.	krj.	ft.	krj.	ft.	krj.	ft.	krj.
1808. I. 14.	4	45	3	45	3	48	—	—
1809.	8	00	5	30	4	12	—	—
1810.	6	03	5	45	5	00	4	00
1811. III.	9	00	7	37.5	6	45	5	00
1811. XI. 1.	30	00	25	00	—	—	—	???
1812. II. 20.	40	00	30	00	20	00	15	00 ???
1812. X.	14	00	7	30	—	—	6	00
1813. III.	2	36	1	24	1	06	1	00
1813. XI.	3	45	1	45	—	—	—	—
1814. II.	5	00	3	00	3	15	1	24
1815. IX.	13	00	10	00	8	00	3	00
1816. II.	17	00	—	—	—	—	—	—
1816. IX.	24	00	15	00	10	00	5	00 ???
1817. II.	—	—	—	—	14	45	—	—
1817. VIII.	14	00	10	00	—	—	3	00
1817. XI.	9	00	7	00	—	—	—	—

A kurátori füzetekben több érdekes, korabeli bejegyzést találunk. Ezek közül néhányat érdemes megemlíteni (eredeti másolásban):

1. „1824. április 30. Hanzsér Mátyás Szombathelyre vitt öt szál vendégszelemt az Eklézisa házához per 16 krj. az ára tesz. Szombathelyen helypénzt fizetett ..... 1 ft ..... 5 ft
Ugyan ott Vámot fizetett ..... 1 ft 36 krj.
Sárváron Vámot fizetett ..... 12 krj.
Ugyan akkor a Kotsitsal elköltött ..... 6 krj.
..... 6 krj.
..... 50 krj.”
(Megtudjuk a feljegyzésből, hogy a sági ev. gyülekezet miként segítette a szombathelyi ev. paplak építkezését, és az 50 km-es út során, milyen kiadásai voltak Hanzsér Mátyásnak és kocsisának. A szövegben előforduló „per” szócska mai megfelelője a fejenként, egyenként. Mivel ez idő tájt 60 krj. volt egyenlő 1 forinttal, ezért helyes a 6 db, szál, földélfá fuvardíjaként feltüntetett 1 ft. 36 krajcár.)
2. „1848. április 24-én Mihályfalvára voltunk hárman, T. Vidos József Úrhoz tanács kérdezni.” (Azaz, kikérni a Vidos uraság véleményét arról, hogy a gyülekezet milyen politikai magatartást tanúsítson a szabadságharc alatt.)
3. „1848. június 22-én. Közoktatási miniszertől érkezett ívrt, melybe iskolai álladaluunkat írtuk össze, fizettünk 25 krj.”
4. „1848. augusztus 14-én Népbarát című lapokért decemberig 4 ft 25 krj.”
5. „1848. december 17. Népbarátja című újságért a jövő fél évre 5 ft 25 krj.”
(E bejegyzések tanúsága szerint a gyülekezet nem volt a tájékoztatás hiányában. A Népbarátja képet adott a haza és a kor dolgairól.)
6. S végül álljon itt egy bejegyzés, mely a kurátorok év végi számadásáról tudósít: „1814 esztendőbeli Curátori Számadás alkalmatosságával költöttünk:
Egy kövér ludat vettünk ..... 3 ft 30 krj.
Hozattunk 6 font húst per 10 krj. .... 1 ft —
Cellből hozattunk 3 itze bort per 40 krj. .... 2 ft —
Még is Sági Kortsmáról 10 itze bort per 24 krj. .... 4 ft
Egy font Rizkását ..... — 48 krj.
Egy itze Köles kását ..... — 15 krj.
Még is két kenyeret ..... 2 ft —
És 4 Sömlýt ..... — 12 krj.”
Amint látjuk, eleink is bőséges lakomával tették emlékezetessé a sági evangélikus gyülekezet egész éves gazdálkodásának zárszámadását. Az 1930-as évek derekán — amikor édesapám volt a sági ev. gyülekezet főkurátora — már nem volt szokásban a lakoma, csak a számadás. Ettől eltekintve hasznos feljegyzések tárháza és helytörténeti kutatóknak fontos forrása lehet az ev. gyülekezeteknél ma még fellelhető kurátori füzetek.

Hanzsér László

¹Valószínűleg pozsonyi mérő = 62,53 liter, vagyis kb. 50 kg.